

NAAR EEN BLOEIEND CULTUURLEVEN IN DE WIJKEN

Spontaan advies van de Gentse Cultuurraad – februari 2023

INLEIDING

Schepen van cultuur Souguir sprak in zijn beleidsnota de ambitie uit om een cultuurbeleid op wijkniveau te voeren. De Cultuurraad stelt vast dat hij ook stappen zet om die doelstelling te realiseren. De raad werd bijvoorbeeld al meerdere keren uitgenodigd om advies te formuleren over convenanten voor lokale organisaties die een culturele wijkinfrastructuur en/of -programmatie uitbouwen. In de convenanten met andere organisaties werden ook engagementen op wijkniveau opgenomen.

De Cultuurraad onderschrijft de ambitie van de schepen. Tegelijk stelt de raad vast dat de organisatie van culturele activiteiten op wijkniveau sterk veranderd is in de laatste 20 jaar en het beleidskader vandaag ontoereikend is om de nieuwe dynamiek die ontstaan is, passend te ondersteunen.

Verschillende tendensen doorkruisen elkaar:

- Sommige lokale organisaties zijn ondertussen sterk geprofessionaliseerd.
- De cultuurplatforms in de deelgemeenten zijn minder dan vroeger de schakel tussen het wijkniveau, het bestuur en de administratie.
- De juridische omgeving waarin vrijwilligersorganisaties functioneren is enorm complex geworden, waardoor professionele ondersteuning soms echt nodig is.
- De verzuiling in het middenveld brokkelde af terwijl werkvormen en organisaties steeds diverser werden.
- In sommige wijken zorgden stadsvernieuwingsprojecten voor een versterkte culturele investering vanuit de Stad. Ook in andere wijken werd nieuwe infrastructuur gebouwd.
- Een nieuw subsidiereglement voor programmatie van cultuur in de wijken versterkt lokale spelers, al dan niet gebonden aan een bepaalde locatie, om een cultureel aanbod uit te werken op maat van de wijk.

Om de ambitie van de Stad te ondersteunen en met de complexe uitdagingen voor ogen, besloot de Cultuurraad om zich te buigen over het cultuurbeleid op wijkniveau. Het belang van een doordacht cultuurbeleid op wijkniveau kan immers niet onderschat worden.

Door cultuur zo dicht mogelijk bij de mensen te brengen, wordt ze toegankelijk voor iedereen. Uit de gesprekken die de Cultuurraad voerde in drie wijken (zie verder) bleek dat het cultuurleven wijken leefbaar maakt, betrokkenheid creëert op de buurt en op elkaar, en mensen kansen geeft om zich samen met buurtbewoners te ontplooiën. De wijken zijn de plekken bij uitstek waar cultuurparticipatie veel verder gaat dan kijken naar cultuur: wijkbewoners zien hun burens optreden, ze spelen zelf muziek of stellen hun eigen werk tentoon, ze organiseren een debatavond of een wijkfestival.

Het is niet voor niets dat ook de conceptnota voor Gent 2030 pleit om cultuurkernen te creëren over de hele regio Gent. *‘Door nieuwe kernen te creëren over het gehele grondgebied, door de binnenstad te ‘ontregelen’ en de connectie met de regio te versterken, laten we inwoners en bezoekers anders naar de stad kijken, als wandelaars die de stad herontdekken’*, stelt de conceptnota.¹ Willen we Gent in 2030 culturele hoofdstad maken van en voor alle Gentenaars, dan moet die culturele hoofdstad ook in de wijken bruisen.

Daarom is het belangrijk om de keuze te maken om ook financieel te investeren in de wijken. Meer dan 80% van het totale cultuurbudget gaat naar de kern en de grote organisaties. In deze legislatuur gaat minder dan 5% van de investeringen in culturele infrastructuur naar de wijken. In sommige wijken wordt nauwelijks geïnvesteerd. De Cultuurraad is van mening dat er in het cultuurbudget keuzes kunnen en moeten gemaakt worden om cultuur nog dichter bij alle Gentenaars te brengen, in al zijn vormen.

Cultuur in de wijken heeft vele facetten. Het gaat over infrastructuur, deelname aan cultuur, samen cultuur maken... Dit advies legt vooral de nadruk op beleidsparticipatie, maar raakt ook de andere facetten aan.

De totstandkoming van dit advies

De raad ging in gesprek met verschillende stakeholders: medewerkers van de cultuurdienst, wijkregisseurs, professor sociologie Stijn Oosterlynck (UAntwerpen), kunstenaars, vrijwilligers van een cultuurplatform, beroepskrachten uit het veld,...

De Gentse realiteit met 25 wijken is enorm divers en binnen de scope van dit advies voor de Cultuurraad niet te omvatten. Daarom besloot de Cultuurraad om drie wijken te analyseren: Nieuw Gent, Ledeborg en Zwijnaarde. Drie wijken, naast elkaar op de kaart, maar ongelooflijk verschillend op heel veel vlakken. Per wijk ging de raad met een groep van 10 à 15 stakeholders in gesprek. We peilden samen naar hoe het cultuurbeleid nu al wordt georganiseerd en naar de toekomstdromen, -wensen en -noden van die stakeholders. Deze gesprekken illustreren één ding heel duidelijk: cultuur op wijkniveau is wat de wijk tot leven brengt. In elk gesprek vertelden enthousiaste cultuurmakers, -vrijwilligers en -professionals gepassioneerd over cultuur in hun wijk.

Zwijnaarde is een deelgemeente die in de fusiegolf van de jaren '70 aan de Stad werd toegevoegd. De bevolking van Zwijnaarde is ouder, witter en rijker dan het Gentse gemiddelde². Het cultuurleven speelt zich nog steeds af op het dorpsplein met kiosk onder de kerktoren. De nieuwe Melac fungeert als ontmoetingscentrum. Onder meer via een cultuurplatform onderhoudt het verenigingsleven contact met het beleid. De dienst Cultuur is vanuit de stadsadministratie nauwelijks een actor. Onze gesprekspartners in Zwijnaarde waren betrokken en erg geëngageerde vrijwilligers actief in een waaier aan organisaties, van de Harmonie tot de organisatoren van de Scheldesessies.

---

¹ [Conceptvoorstel Gent 2030, 2022](#)

² Stadsmonitor Gent

Nieuw Gent is een wijk in de 20ste-eeuwse gordel van de Stad. De kerk van Nieuw Gent staat in de schaduw van sociale woontorens. Het klassieke verenigingsleven bestaat er nauwelijks nog. De bevolking van Nieuw Gent is jonger, etnisch-cultureel diverser en armer dan het Gentse gemiddelde³. Sinds enkele jaren investeert de stad sterk in de wijk onder de vlag 'Nieuw Gent vernieuwt'. Ook de dienst Cultuur is heel aanwezig in de wijk. De groep mensen die we spraken in Nieuw Gent waren hoofdzakelijk professionelen actief in de wijk.

Ledeberg ligt in de 19de-eeuwse gordel van de stad. Het cultuurplatform in Ledeberg is niet meer actief. De meeste culturele initiatieven in de wijk worden gedragen door vrijwilligers. In de voorbije decennia investeerde Stad Gent in de wijk met het stadsvernieuwingsproject Ledeberg Leeft. De Cultuurraad ging in Ledeberg het gesprek aan met een diverse groep van makers en organisatoren, allen vrijwilligers.

De antwoorden op telkens dezelfde open vragen illustreerden de diversiteit tussen de wijken. Cultuur op wijkniveau is gelukkig geen eenheidsworst. Tegelijk stelde de raad ook vast dat er vanuit de drie wijken gelijkaardige signalen, verzuchtingen en wensen werden geformuleerd. Vanuit deze parallellen formuleert de Cultuurraad een advies voor het Stadsbestuur, opgesplitst in verschillende voorstellen.

---

³ Stadsmonitor Gent

VOORSTEL 1 - GA VOOR EEN GEÏNTEGREERDE AANPAK TUSSEN STADSDIENSTEN OP WIJKNIVEAU

In de gesprekken werd de verwevenheid tussen cultuur en andere beleidsdomeinen snel duidelijk. Eén van de deelnemers stelde mooi: *'in de wijk kan je voortdurend cultuur zien, horen, ruiken en voelen.'* Cultuur gaat dan niet enkel over de gevestigde kunsten, maar ook over culinaire tradities, wijkfeesten, de manier waarop mensen met elkaar omgaan... Om dat te kunnen vatten, is een ruim cultuurbegrip essentieel.

In de praktijk zien we dat cultuurmakers en verenigingen in de wijken daar soms op botsen. Ze weten bijvoorbeeld niet met welke stadsdienst ze contact moeten opnemen om iets geregeld te krijgen. Zo moeten ze weten dat dans soms geen cultuur is maar eerder sport, moeten ze voor bepaalde activiteiten beroep doen op de dienst Beleidsparticipatie of evenementen en feestelijkheden, en voor andere op de dienst Cultuur. Dat remt wijkbewoners, zeker als het vrijwilligers zijn, om hun initiatieven voluit te ontwikkelen.

Een ruim cultuurbegrip laat wijkbewoners toe om niet enkel toeschouwer te zijn, maar voluit aan cultuur te participeren. En die participatie is volgens de Cultuurraad juist de essentie van een goed cultuurbeleid op wijkniveau.

Een geïntegreerde aanpak moet zich in de eerste plaats vertalen in een soepele samenwerking tussen stadsdiensten op wijkniveau. Wijkbewoners zouden zich niet moeten afvragen of hun initiatief bij deze of gene dienst thuishoort. Ook voor de praktische afwikkeling van hun project mogen schotten tussen beleidsdomeinen geen hinderpaal zijn.

Ten tweede moet ook binnen de dienst Cultuur zelf ruim genoeg gekeken worden. Kaders voor wat al dan niet cultuur is, mogen niet te strak of te dogmatisch zijn.

Tenslotte denkt de Cultuurraad dat de Stad in haar beleid ook een wisselwerking tussen cultuurmakers in de stadskern en in de wijken kan promoten.

Aanbevelingen:

- Vertrek vanuit een **ruim cultuurbegrip** om een cultuurbeleid uit te bouwen in de wijken en de deelgemeenten. Ga voor maximale cultuurparticipatie eerder dan voor strakke kaders.
- Beschouw de **Gentse kunstensector** als een bondgenoot om een bloeiend Gents cultuurleven voor iedereen te realiseren, over het ganse grondgebied van de stad.
- **Overstijg de schotten tussen beleidsdomeinen.** Zorg ervoor dat cultuurmakers en verenigingen uit de wijken niet zelf moeten uitzoeken welke stadsdienst voor welke vraag verantwoordelijk is door duidelijke aanspreekpunten en afstemming tussen de stadsdiensten te voorzien, inclusief met de bestaande wijkregisseurs.

VOORSTEL 2: WERK BOTTOM-UP. ONDERSTEUN DE INITIATIEVEN DIE ER ZIJN.

Hoe divers de wijken Ledeborg, Nieuw Gent en Zwijnaarde ook zijn, een belangrijke parallel voor de drie wijken is de verwachting en de wens van de culturele actoren dat de Stad vertrekt vanuit de realiteit en culturele dynamiek van de wijk en van daaruit opbouwt. Er is een grote vraag naar waardering van wat er is. Het is daarbij cruciaal om in volgende competenties te investeren:

- **Participatief werken.** Ga het gesprek aan in de wijk en luister wat er leeft en beweegt. Zorg dat er kennis is en blijft over de wijk en houd de vinger aan de pols.
- **Flexibiliteit.** De omgeving verandert voortdurend. Gebruik de beleidskaders die er zijn niet als een strak keurslijf maar geef initiatieven binnen de wijk kansen om zich te ontwikkelen, ook als ze over de grenzen van beleidsdomeinen heen werken. Stem daarvoor goed af binnen de stad.
- **Coachend werken en bruggen bouwen.** Ondersteun de actoren in de wijk en organiseer een structuur die hun initiatieven faciliteert en hen stimuleert om samen te werken.

Dit impliceert voldoende personeel en werkingsmiddelen. De medewerkers van de Stad die weten wat er leeft in de wijk en erin slagen om in een gelijkwaardige dialoog ideeën te ontwikkelen, worden op handen gedragen. Om voeling te kunnen houden met de wijk, moeten stadsmedewerkers hiervoor de nodige tijd krijgen én een opdracht om culturele signalen op te pikken en in overleg te gaan met cultuurmakers uit de wijken.

In wijken waar er weinig cultureel initiatief is, kan een proactief beleid een verschil maken. Maar ook dat moet vertrekken van de noden van de wijkbewoners en de krachten en initiatieven die er al aanwezig zijn.

Aanbevelingen:

- Geef ruimte en werk vanuit een houding van fundamenteel vertrouwen. Neem als vertrekpunt wat er is en versterk dat.
- Geef medewerkers bij de dienst Cultuur de ruimte om naar de wijken toe te gaan. Zonder mensen op het terrein zal de intentie om cultuurbeleid op wijkniveau te voeren dode letter blijven.

VOORSTEL 3: ONDERSTEUN DE COMMUNICATIE VAN LOKALE INITIATIEVEN

Een bijzondere rol die de Stad kan opnemen is die van verstrekker en versterker van de informatie uit de wijk. Wijkbewoners verzuchten dat ze vaak niet weten wat er allemaal gebeurt in de wijk en dat mede-wijkbewoners niet op de hoogte zijn van hun initiatieven. Informatie bijeenbrengen daarover en dan delen is een zware en intensieve taak voor vrijwilligers of voor professionals die dit bovenop hun takenpakket moeten doen. Bovendien is het niet altijd duidelijk wie die verantwoordelijkheid dan zou moeten opnemen. Er is een duidelijke nood aan ondersteuning van de communicatie van de lokale initiatieven, binnen de wijk maar ook naar de rest van de stad.

‘Waarom,’ zo opperde een vrijwilliger uit Zwijnaarde, ‘sponsort de stad geen communicatiecampagne op tram 2, over wat er aan het einde van die tramlijn allemaal te beleven valt?’

Aanbeveling:

- Ondersteun de communicatie van de initiatieven in de wijken met middelen en/of met de nodige menskracht om informatie te verzamelen en te delen.

VOORSTEL 4: MAAK 25 DYNAMISCHE WIJKCULTUURPLANNEN VAN ONDERUIT

In het onderzoek dat de Cultuurraad voerde, lag af en toe ook de problematiek op tafel van deelgemeenten waar het cultuurplatform verdwenen is en waar het cultureel initiatief tanende is.

De vraag is dubbel:

- Moet het stadsbestuur interveniëren in wijken en deelgemeenten waar er duidelijk minder initiatief wordt genomen?
- Hoe zorgt de Stad ervoor dat ze een aanspreekpunt heeft in elke wijk? Op welke manier kan de Cultuurdienst een vinger aan de pols houden als er geen goed functionerende overlegorganen (meer) zijn?

Informatie over de wijken is niet altijd even gestructureerd en gemakkelijk te vinden. Het is vaak zoeken naar het cijfermateriaal en de doelstellingen die de keuzes voor het (cultuur)beleid in een bepaalde wijk motiveren. We konden daarom niet eenduidig antwoorden op de vragen hierboven.

Ook vanuit de wijken is er vraag naar duidelijkheid over het hoe en waarom van het cultuurbeleid in de wijk. Tegelijk vindt iedereen het belangrijk dat het beleid is aangepast aan de realiteit van de wijk. Daarom pleit de Cultuurraad om voor elke wijk een **wijkcultuurplan** op te stellen **aangepast aan de noden van de wijk**. Zo’n wijkcultuurplan wordt bottom-up geschreven in overleg met de stakeholders van de wijk. Het bevat realiseerbare en gedragen acties.

Er is geen ‘one size fits all’ aanpak die de stad zomaar in alle wijken kan uitrollen. Elke wijk heeft een uniek DNA en vraagt om een unieke aanpak. Sommige culturele activiteiten worden door professionelen georganiseerd en andere dan weer door vrijwilligers, of een combinatie van beide. Een goed beleid houdt volgens de Cultuurraad rekening met die diversiteit en ziet er de waarde van in. Om wijkcultuurplannen te kunnen realiseren, moeten de medewerkers van de dienst Cultuur ruimte krijgen om het terrein op te gaan om te praten en te luisteren.

Voor het opstellen van die plannen, ligt de samenwerking met de dienst Beleidsparticipatie voor de hand. Waar de dienst Beleidsparticipatie en Cultuur de handen in elkaar slaan en samenwerken met stakeholders uit de wijk, wordt dit erg gewaardeerd. Deze samenwerkingen op wijkniveau moeten verder versterkt en uitgebouwd worden. Uiteraard wel altijd vanuit een grondhouding van vertrouwen en versterking van wat er ter plekke leeft en wie daar al actief is.

In elke wijk waar de raad te gast was, werd het idee van een wijkcultuurplan spontaan naar voor geschoven en/of op enthousiasme onthaald.

Aanbevelingen:

- Maak wijkcultuurplannen samen met de mensen uit de wijk. Zorg ervoor dat daarbij een brede waaier aan groepen uit de wijk betrokken zijn en echt mee aan het plan kunnen bouwen. Zorg liever voor enkele tastbare, gedragen acties die wijkbewoners zelf ruimte geven om initiatief te nemen, dan voor goedbedoelde top-down initiatieven die niet echt kunnen landen in de wijk.
- Werk in tandem met de Dienst Beleidsparticipatie en, waar relevant, met andere diensten (bv sport, economie, evenementen, jeugd...)

VOORSTEL 5: ZORG VOOR TOEGANKELIJKE INFRASTRUCTUUR OP MAAT

Culturele infrastructuur is een thema dat in elk gesprek uitgebreid op de tafel kwam. Het is echter niet zo eenvoudig om dit thema in één heldere conclusie te vatten. In Zwijnaarde is er nieuwe infrastructuur (het nieuwe Ontmoetingscentrum Zwijnaarde, de “Nieuwe Melac”) maar ontbreken soms de middelen en capaciteit om deze logistiek voldoende degelijk te onderhouden. In Nieuw Gent zijn er wel ruimtes maar ze zijn niet op maat van culturele activiteiten. In Ledeborg zijn er ook ruimtes, maar ze zijn ingewikkeld om te reserveren en te gebruiken.

In elke wijk horen we ook bezorgdheden over claims die op bepaalde ruimtes worden gelegd door bepaalde groepen en verenigingen. Tegelijk horen we dat polyvalente ruimtes die voor alles en iedereen toegankelijk zijn, soms zo saai en kil zijn dat mensen zich er niet mee verbonden voelen. Overal wordt geklaagd over ingewikkelde procedures en een starre houding van de stadsadministraties bij reservatie van ruimtes. Verschillende retributie- en gebruikersreglementen van de verschillende stadsdiensten maken de zaken er niet gemakkelijker op.

Ook investeringen in de bouw en inrichting, maar ook in het beheer en optimaal gebruik van culturele infrastructuur zijn nodig. De raad hoopt dat het lopende onderzoek rond culturele infrastructuur een coherente visie voor de toekomst kan onderbouwen. Alleszins is de raad van mening dat er in elk van de 25 wijken infrastructuur aanwezig moet zijn die toelaat om op een kwalitatieve manier culturele activiteiten te organiseren.

Een valkuil kan zijn om onvoldoende middelen te geven aan organisaties die zelf infrastructuur beheren. De torenhoge energieprijzen en stijgende materiaalkosten zorgen er momenteel voor dat inhoudelijke programmatie sterk onder druk komt te staan. Maar ook in minder nijpende economische tijden vraagt het beheer van een culturele ruimte heel wat knowhow, tijd en middelen. In de voorbije jaren werd een subsidie voor cultuurprogrammatie in de wijken gelanceerd, die in verschillende wijken is gekoppeld aan bestaande culturele infrastructuur. Een budget voor programmatie zonder ondersteuning voor infrastructuur is moeilijk, en omgekeerd. Een splinternieuwe zaal zonder het nodige budget voor onderhoud is niet beheersbaar, zeker niet als de zaal beheerd wordt door vrijwilligers.

Aanbevelingen:

- Maak een scan van de **noden van de infrastructuur** in elke wijk en maak werk van oplossingen. Acties rond infrastructuur kunnen een plek krijgen in het wijkcultuurplan. Het Masterplan Infrastructuur dat in 2022 werd opgestart is een vertrekpunt. Bouw hierop voort en actualiseer het regelmatig.
- Zorg voor laagdrempelige en uniforme aanvraagprocedures voor alle infrastructuur van de Stad. Vermijd dat gebruikers verdwalen in de jungle van diensten, aanvraagprocedures en gebruikers- en retributiereglementen.

OORMERK EEN VOLDOENDE GROOT AANDEEL VAN HET CULTUURBUDGET (ÉN VAN ANDERE BUDGETTEN) VOOR CULTUUR IN DE WIJKEN

De Cultuurraad is blij met de engagementen van de huidige schepen voor een cultuurbeleid op wijkniveau. Bestaande initiatieven zoals Artiest zkt... en de programmatiesteun in 10 wijken zijn erg waardevol. De raad pleit ervoor om deze initiatieven te behouden en waar relevant en mogelijk uit te breiden.

De vraag blijft wel of de intenties voor een bloeiend cultuurbeleid in de wijken voldoende vertaald worden in de budgetten. Een analyse van het cultuurbudget leert immers dat meer dan 80% van de investeringen in infrastructuur gaat naar de stadskern en de grote 'werven'. Minder dan 5% van de investeringen in culturele infrastructuur gaat naar de wijken.

De Cultuurraad vraagt om de keuze voor een cultuurbeleid op wijkniveau ook te vertalen in een daadkrachtig financieel engagement. Dit gaat over meer dan enkel infrastructuur: ook de bestaande projectsubsidiereglementen moeten verder geoptimaliseerd worden zodat de middelen op een laagdrempelige en transparante manier verdeeld kunnen worden en doorstromen naar spelers in alle wijken. Het advies rond vernieuwende makers van de Cultuurraad (2022) doet hiervoor concrete voorstellen.

Een andere sleutel in de financiering van cultuur in de wijken is om binnen bestaande budgetten voor wijkinitiatieven van andere diensten (bv Wijk aan Zet) volop te pleiten voor aandacht voor cultuur.

Aanbevelingen:

- Maak van een cultuurbeleid op wijkniveau ook een financiële topprioriteit.
- Werk aan de toegankelijkheid en de transparantie van de subsidiereglementen en garandeer een instroom van indieners uit de wijken en deelgemeenten.
- Investeer met een doordachte strategie in infrastructuur voor cultuur.

SAMENVATTING

De wijken zijn de plekken bij uitstek waar mensen op een actieve manier kunnen participeren aan culturele projecten, activiteiten en projecten. Op die manier leidt een rijk cultuurleven in de wijk tot betrokkenheid en engagement van de Gentenaren en tot sociale cohesie in de buurten. Volgende voorstellen kunnen cultuurleven en cultuurparticipatie op wijkniveau dynamiseren:

1. **Ga voor een geïntegreerde aanpak tussen stadsdiensten op wijkniveau**
2. **Werk bottom-up. Ondersteun de initiatieven die er zijn.**
3. **Ondersteun de communicatie van lokale initiatieven**
4. **Maak 25 dynamische wijkcultuurplannen van onderuit**
5. **Zorg voor toegankelijke infrastructuur op maat**
6. **Oormerk een voldoende groot aandeel van het cultuurbudget (én van andere budgetten) voor cultuur in de wijken. Dit is een absolute voorwaarde om deze voorstellen te doen slagen.**